

Indien

– Möjligheter för Sverige i gränslandet mellan handel och innovation

Tillväxtanalys har fått i uppdrag av Näringsdepartementet att ta fram en översikt och analys av vilka utmaningar och behov som finns i de för Sverige viktiga marknaderna Kina, Indien, Japan, Sydkorea och Brasilien. Varje land rapporteras i separata Svar Direkt-rapporter.

Dnr: 2014/248

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon: 010 447 44 00
Fax: 010 447 44 01
E-post: info@tillvaxtanalys.se
www.tillvaxtanalys.se
För ytterligare information kontakta: Andreas Larsson
Telefon: 010 447 44 80
E-post: andreas.larsson@tillvaxtanalys.se

Förord

Tillväxtanalys har fått i uppdrag av Näringsdepartementet att ta fram en översikt och analys av vilka utmaningar och behov som finns i de för Sverige viktiga marknaderna Kina, Indien, Japan, Sydkorea och Brasilien.

Syftet med studien är att bidra till att ”*Genom att använda befintliga resurser slagkraftigare och effektivare få större utväxling på export- och investeringsfrämjande insatser inom Näringsdepartementets ansvarsområden i utvalda länder*”.

Varje land rapporteras i separata Svar Direkt-rapporter. Därutöver kommer, inom ramen för uppdraget, en syntesrapport att tas fram under slutet av 2014.

Målsättningen med denna studie är att understödja operativt arbete kring främjandet i studerade länder samt bidra till en diskussion om hur de alltmer sammanflätade aktiviteterna utbildnings- och forskningsarbeten och handel kan adresseras mer integrerat på sikt.

Denna rapport syftar till att öka kunskapen om Indien, kunskap både i bemärkelsen kännedom om politiska och ekonomiska prioriteringar, men även kunskap om vilka aspekter som är viktiga att förstå för att kunna etablera ett framgångsrikt partnerskap gentemot indiska motparter.

Samtliga rapporter kommer att kunna hämtas på www.tillvaxtanalys.se och publiceras fortlöpande. Indien är den fjärde landrapporten som publiceras i uppdraget från Näringsdepartementet. Författare av Indien-rapporten är Andreas Muranyi Scheutz och Peter Wennerholm. Projektledare är Andreas Larsson vid Tillväxtanalys Stockholm.

Stockholm, november 2014

Enrico Deiacco
Avdelningschef, Innovation och globala mötesplatser
Tillväxtanalys

Innehåll

Sammanfattning	7
Summary	9
1 Inledning	11
1.1 Tillväxtanalys uppdrag.....	12
2 Globaliseringens konsekvenser	13
2.1 Innovation och handel flätas samman	13
2.2 Sveriges position och framtida utmaning.....	13
2.3 Frågeställningar.....	15
3 Indien – bakgrund och aktuell lägesbeskrivning	16
3.1 Indiska samhällsprioriteringar.....	16
3.2 Indiens politiska och ekonomiska utveckling i korthet	17
3.3 Utmaningar som hämmar utvecklingen	17
4 Sveriges och Indiens bilaterala relationer	19
4.1 Institutionella mekanismer för samarbeten mellan Sverige och Indien.....	19
4.2 Samförståndsavtal (MoU).....	20
4.3 Andra typer av plattformar	21
4.4 Akademiska samarbeten.....	21
5 Omfattande svensk kunskap om Indien.....	23
6 Vilka utmaningar upplever svenska företag verksamma i Indien?	24
7 Indiens ambitioner under Narendra Modi	25
7.1 Delstaternas och de privata aktörernas roll	25
7.2 Regler för utländska direktinvesteringar (FDI).....	26
7.3 Vilken typ av handel och investeringar efterfrågar Indiens nya regering? Hur bör Sverige agera gentemot dagens Indien?.....	27
8 Sverige och Indien – potential för samarbete.....	29
9 Rekommendationer	30

Sammanfattning

Västvärldens dominerande ställning inom den globala världsekonomin håller successivt på att minska till förmån för Asien. Denna utveckling kommer inte att avta utan Asiens betydelse för världsekonomin kommer istället att öka de kommande åren.

Samtidigt som denna del av världen kommer att utgöra en mycket viktig marknad för svenska företag är det också tydligt att konkurrensen från Asien kommer att öka i takt med att länder som Kina och Indien försöker avancera inom globala värdekedjor och ställa om till innovations- och kunskapsekonomier. Denna politiska och ekonomiska ambition medför samtidigt nya krav på internationella motparter som Sverige. För att ges tillgång till den indiska marknaden efterfrågas mer teknologiöverföring, samarbete för att höja kompetensnivån hos den indiska arbetskraften genom yrkesutbildning samt utbildning- och forskningssamarbeten, liksom att utveckling och produktion förläggs till Indien. För Sverige är det viktigt att vara beredd på denna utveckling och att utveckla en nationell strategi för att agera därefter. Ett syfte med denna rapport är att bidra till en diskussion om hur ovanstående utmaningar ska mötas.

Sveriges samlade kunskap om Indien och dess samhällsutmaningar är god. Sverige och Indien har också välutvecklade institutionella mekanismer för att främja relationerna ytterligare. Vartannat år genomförs Blandkommissionsmöten¹ under ledning av Utrikesdepartementet i Sverige och Ministry of Commerce and Industry i Indien. Därtill kan nämnas förekomsten av samförståndsavtal inom ett antal viktiga områden såsom vetenskapligt och tekniskt arbete, hälsovård och folkhälsa, energi, miljö och försvar. Dessa områden sammanfaller också till stor del med de samhällsprioriteringar som den indiska regeringen under ledning av premiärminister Narendra Modi tillkännagivit. Genom att främja utbyggnaden av infrastruktur vill Modi skapa förutsättningar för att utveckla Indien till en global bas för tillverkningsindustrier. Modi vill också höja kvaliteten på utbildning, yrkesträning och forskning, verka för att Indien uppnår energisäkerhet, liksom att en allomfattande sjukvård görs tillgänglig till överkomliga priser. Tillgång till vatten, sanitet och en ren miljö är andra prioriterade områden.

Vägledande för arbetet med denna rapport har varit frågan om hur Sverige med utgångspunkt i Indiens utmaningar och prioriteringar bör agera för att både bistå Indien i dess utvecklingsbehov och samtidigt främja svenska intressen inom forskning, innovation och handel. En tydlig utveckling är att utbildnings- och forskningssamarbeten och handel tycks bli alltmer sammanflätade när länder strävar efter att ställa om sina ekonomier till innovations- och kunskapsekonomier. Utbildning och forskning utgör därför viktiga komponenter som kan påverka möjligheterna till kommersiella samarbeten. För svenskt vidkommande finns ett behov av att säkerställa att utbildnings- och forskningssamarbeten med Indien finns etablerade så att denna infrastruktur kan användas som delar i kommersiella uppgörelser framöver. Samarbete inom utbildning och forskning är också viktigt för att bidra till att säkerställa kompetensförsörjningen för svenska industriföretag och universitet, liksom för att stärka de kulturella banden mellan våra länder.

Avslutningsvis bör nämnas vikten av att Sverige intar ett långsiktigt perspektiv när det gäller Indien. Ett långsiktigt perspektiv kräver samtidigt att personliga relationer får tid att utvecklas. Indien är ett relationssamhälle där personliga kontakter är av avgörande

¹ Indo-Swedish Joint Commission for Economic, Industrial and Scientific Cooperation

betydelse. Det faktum att både Sverige och Indien har genomfört parlamentsval under 2014 innebär att det nu finns ett gyllene tillfälle att fördjupa relationerna på politisk och tjänstemannanivå, särskilt mot bakgrund av att Indiens Bharatiya Janata Party (BJP) uppnådde egen majoritet i valet till det indiska parlamentets underhus. Avsaknaden av en indisk koalitionsregering innebär att det inte finns samma typ av osäkerhet när det gäller förmågan att leva upp till ingångna avtal som det annars hade funnits. Sedan Narendra Modi tog över som premiärminister har ministerbesöken i New Delhi avlöst varandra, samtidigt som Modi själv genomfört flera utlandsbesök. Detta vittnar om det oerhört stora intresse som finns för Indien just nu, både från politiskt håll och från internationella företag. Sverige bör följa denna trend och agera för att stärka Sveriges synlighet och konkurrenskraft på den indiska marknaden.

Summary

The dominance of the Western World in today's globalized economy is slowly diminishing in favor for Asia. This trend will not decrease; instead Asia's importance for the global economy will increase further in the coming years.

While Asia will continue to be a very important market for Swedish companies it is also clear that competition from this part of the world will continue to increase when countries such as China and India try to move upwards global value chains and transform into knowledge and innovation-based economies. This political and economic goal will simultaneously generate new demands that international counterparts, such as Sweden, will have to face.

In order to obtain access to the Indian market, the Indian government calls for more technology transfer in addition to collaborations to strengthen the capacity of the Indian work force, for example through skills development and education and research collaboration. The Indian government also emphasizes the need for product development and manufacturing in India. For Sweden it is important to be aware of this development and to prepare a national strategy with which to navigate in this new environment. One of the objectives of this report is to contribute to a discussion about how this new reality and the challenges that follow should be addressed.

There is considerable knowledge about India and its social development needs within the Swedish bureaucracy. Sweden and India also enjoy well-developed institutional mechanisms with which to further promote relations. Every second year joint commission meetings² are held under the auspices of the Swedish Ministry for Foreign Affairs and the Indian government's Ministry of Commerce and Enterprise. Moreover, a number of Memorandums of Understanding (MoU) have been established in important areas of cooperation, for example science and technology, healthcare and public health, energy, the environment, and defense. These areas of cooperation also tend to coincide with the priorities of the Indian government under Prime Minister Narendra Modi. By promoting infrastructure development Modi strives to create the right conditions for India to develop into a global manufacturing hub. Modi also wants to raise the quality of education, skills development and research, in addition to achieving energy security. The establishment of an affordable and universal healthcare system is another area of priority, as is access to water, sanitation and a clean environment.

This report has been guided by the question of how Sweden should interact with India in order to help India achieve its development priorities while at the same time promoting Swedish interests in research, innovation and trade. Current developments suggest that issues such as collaboration in education and research and trade are becoming more and more intertwined when countries try to transform their economies into innovation and knowledge-based economies. Education and research are therefore important components that may affect the decision to enter into commercial agreements. For Sweden it is important to ensure that collaborations in education and research are established with India so that this type of infrastructure is in place and can be used as part of the package of commercial agreements in the future. Collaboration in education and research is also important in order to ensure that the competence needs of Swedish industries and

² Indo-Swedish Joint Commission for Economic, Industrial and Scientific Cooperation

universities are met. Such collaboration also strengthens the cultural bonds between our countries.

Lastly, it should be added that it is important that Sweden adopts a long term perspective vis-a-vis India, and that personal relationships are given enough time to develop. India is a relations-based society in which personal relationships play a crucial role. The fact that both Sweden and India will have completed parliamentary elections during 2014 means that there is a golden opportunity for the political leadership and bureaucrats to deepen ties, especially now that India's Bharatiya Janata Party (BJP) gained a majority of its own in the Indian parliament's lower house (Lok Sabha). The absence of an Indian coalition government means that there is less uncertainty as to whether the government will be able to honor and live up to the agreements that it enters into. Since Narendra Modi took over as Prime Minister there has been a constant flow of foreign government ministers visiting Delhi, and Mr. Modi himself has also undertaken a number of visits abroad. This illustrates the huge current interest for India, both from foreign governments and multinational corporations. Sweden should observe this trend and act accordingly to strengthen Sweden's visibility and competitiveness on the Indian market.

1 Inledning

Den ekonomiska världskartan håller snabbt på att ritas om då tillväxtländerna tar allt mer plats i världsekonomin och följaktligen utgör allt viktigare handels- och samarbetspartners för en liten, öppen och export- och kunskapsintensiv ekonomi som den svenska. Vad som efterfrågas i internationella relationer är under stark omvandling då värdekedjorna inom produktion såväl som tjänster blir alltmer globalt uppsplittrade och många tillväxtländer knyter samman sina internationella handels- och investeringsstrategier med de utmaningar de har i sin inrikes industristruktur; exempelvis strävan efter teknik- och kunskapslyft, fler arbetstillfällen och en stark position i de globala värdekedjorna inom vissa sektorer. I denna rapport har Tillväxtanalys studerat ett Indien i förändring i syfte att bidra till ökad förståelse för hur Sverige bättre ska kunna samarbeta med och bedriva handel gentemot Indien.

Handel och investeringsströmmar mellan Sverige och tidigare biståndsländer, såsom Indien och Kina, är numera bland de viktigaste exportmarknaderna för många svenska företag och flera har dessutom etablerat produktion på plats bland annat av kostnads- och marknadstillträdeskäl. Forskning och utveckling (FoU) i dessa länder blir allt mer avancerad och bidrar till att flytta forskningsfronten framåt, inte sällan tillsammans med västerländska samarbetspartners. Flera svenska företag har också valt att etablera FoU-enheter i Indien och Kina. Motivationen kan vara en kombination av kostnadsskäl, tillgång till rätt kompetens och marknadsskäl.

Sverige och svenskt främjandearbete står inför stora utmaningar när det gäller de nya förutsättningar som råder för internationellt samarbete med för Sverige viktiga länder såsom Kina, Indien, Japan, Sydkorea och Brasilien. Vissa länder såsom Japan och Sydkorea försöker fjärma sig från det allt mer dominanta Kina. Brasilien och Kina försöker ställa om till en innovationsbaserad ekonomi medan Indien försöker diversifiera sin näringslivsstruktur och samtidigt avancera inom globala värdekedjor, allt för att skapa fler arbetstillfällen och fånga mer av värdeadderande arbete.

Svenska företag är exportberoende då Sverige endast utgör en liten hemmamarknad med en ogynnsam geografisk position i förhållande till nya och växande centrum för ekonomisk aktivitet i Asien och på södra halvklotet. Sverige och svenska företag är i behov av gynnsamma villkor på dessa marknader eftersom de är viktiga av flera olika anledningar. Dels utgör de viktiga exportmarknader för svenska företag, dels möjliggör de utlokalisering av produktion och möjligheten att bedriva kostnadseffektiv FoU. Vikten av att kunna bedriva gemensamma innovationssamarbeten är ytterligare en viktig aspekt att uppmärksamma.

Att förstå dessa länders samhällsutmaningar och politiska prioriteringar är viktiga ingångsvärden då Sveriges framtida strategier och handlingsplaner ska tas fram. Den politiska ledningen i dessa olika länder är väl medveten om det värde som den egna inhemska marknaden utgör för utländska företag och att frågan om marknadstillträde därmed är en viktig tillgång i interaktionen med utländska motparter. Detta kommer med stor sannolikhet att ha implikationer för Sverige och det bör diskuteras hur Sverige bäst ska agera för att bredda sitt erbjudande och få full avkastning även för icke-handelsorienterade aktiviteter som exempelvis forskning och innovation. Kort sagt, Sverige bör reflektera över vilka verktyg som står till buds för att främja samarbeten och handel med dessa länder samt vilka olika kombinationer som bör ingå vid en eventuell pakettlösning. Svensk

miljöteknikexport skulle kunna ses som ett exempel där forskningssamarbeten, gemensam produktion och svensk finansieringshjälp skulle kunna ingå som olika delar av ett svenskt erbjudande.

Det finns uppfattningar om att avsaknaden av en sammanhållen gemensam (regeringskansliet, myndigheter och näringslivet) svensk bild av ”kunden” (exempelvis Indien) har gjort att ett strategiskt förhållningssätt till dessa länder i stor utsträckning har saknats. Detta har medfört att Sverige från politisk nivå har haft svårt att hålla ihop det svenska erbjudandet och därmed missat möjligheter att köpslå/förhandla bättre med motparten/kunden. Många intressenter inom det offentliga systemet för innovations-, investerings- och handelsfrämjande upplever att det har förekommit en suboptimering såväl på myndighets- som regeringskanslinivå. Det är också viktigt med en nära dialog med svenska näringslivsföreträdare i allmänhet och representanter för företag som redan är aktiva i ett land eller som överväger ett sådant engagemang i synnerhet.

Målsättningen med denna studie, som innefattar fem separata landrapporter och en syntesrapport, är att den ska understödja det operativa arbetet kring export- och innovationsfrämjande i de studerade länderna på kort sikt och bidra till en diskussion om hur dessa allt mer sammanflätade aktiviteter kan adresseras mer integrerat på sikt.

1.1 Tillväxtanalys uppdrag

Som ett led i det svenska internationaliseringsarbetet har Tillväxtanalys fått i uppdrag av Näringsdepartementet att ta fram en översikt och analys av vilka utmaningar och behov som finns i de för Sverige viktiga marknaderna Kina, Indien, Japan, Sydkorea och Brasilien. Varje land rapporteras i en separat Svar Direkt-rapport, denna innefattar Indien.

Syftet med studien är att bidra till att *”genom att använda befintliga resurser slagkraftigare och effektivare få större utväxling på export- och investeringsfrämjande insatser inom Näringsdepartementets ansvarsområden i utvalda länder”*.

Studien grundar sig i ett par trender;

- Utvalda länder genomgår stark förändring/omvandling (exempel på förändringsfaktorer är; en växande ekonomisk medelklass, köpstarkare konsumenter ger potential för växande svensk handel, jakten på innovation och balanserad strukturomvandling, ett växande Kina som skapar ett förändringstryck i närområdet).

Sverige är betjänt att förstå hur denna pågående förändring påverkar respektive lands syn på omvärlden och vad som efterfrågas i internationellt samarbete och utbyte.

- Det svenska arbetet med internationella relationer har traditionellt kännetecknats av en inhemsk debatt där den operativa och taktiska nivån främst har riktats mot att koordinera det svenska erbjudandet på kort sikt– utan att nödvändigtvis alltid analysera vad som är av största intresse för respektive land, exempelvis vad efterfrågar Indien i sin relation till Sverige? Eftersom utvecklingen går så snabbt kan det dessutom förväntas att behovsbilden förändras och därför behöver uppdateras regelbundet. Nya behov uppkommer (kommersiella möjligheter för den som ser det och kan agera) och andra behov blir mindre betydelsefulla (möjligheter stängs när andra aktörer (inhemska eller utländska) har hittat sätt att adressera behoven).

2 Globaliseringens konsekvenser

Kapitlet nedan återfinns, i Indien-bidraget något modifierat, i samtliga landrapporter i Svar Direkt-serien kring innovations- och exportfrämjande.

2.1 Innovation och handel flätas samman

Internationell handel och värdeskapande över landsgränser har tilltagit markant under de senaste årtiondena. Det som till en början var storskalig tillverkning av slutanvändningsprodukter som transporterades till kunder, har utvecklats till att delkomponenter fraktas kors och tvärs mellan länder för att till slut sättas samman till färdiga produkter.

Inte bara framställningen av produkter sker idag över landsgränser, även kunskap, information, immateriella rättigheter, utbildning, teknologiöverföring och tjänstproduktion sker i ett komplext, sammanflätat nätverk.

Det finns idag enighet om att allt komplexare och mer sammanflätade nätverk gör att det som en gång främst var export av fysiska produkter från ett land till ett annat har utvecklats till något helt nytt. Det faktum att det internationella utbytet idag består av komplexa samband mellan handel, innovation, forskning och utbildning kommer ställa utformningen av nationell politik inför stora framtida utmaningar och i förlängningen i viss mån omdefiniera traditionella politikområden. Näringspolitik, arbetsmarknadspolitik, utbildnings- och forsknings- och innovationspolitik liksom handelspolitik är några politikområden som troligen kommer behöva integreras på ett idag ännu okänt sätt för att möta globaliseringens framtida utmaningar, inte minst i tillväxtländerna där uppdelningen mellan näringslivet och politiken skiljer sig åt i jämförelse med sedan tidigt industrialiserade länder.

2.2 Sveriges position och framtida utmaning

Tillväxtanalys tidigare studier visar att Sveriges export ökar samtidigt som innehållet i exporten allt mer består av tidigare importerat innehåll³. Sverige och svenskt näringsliv har således blivit både mer importberoende och exportberoende. Vidare har Tillväxtanalys tidigare studier visat att ett allt mer internationellt uppkopplat svenskt näringsliv hitintills har resulterat i ökat förädlingsvärde i Sverige⁴. Sverige och svensk välfärd har således än så länge gynnats av den ökade globaliseringen, inte minst då svenska företag sökt sig till och vuxit på nya marknader. Svensk ekonomi har hittills hanterat strukturomvandlingen relativt väl då enklare tillverkning utlokaliseras till andra länder (off-shoring, outsourcing) för att ersättas av aktiviteter med högre förädlingsvärde, såsom kunskapsintensiva tjänster

³ PM 2014:10: Competing in Global Value Chains – Implications for Jobs and Income in Sweden

PM 2014:03: Globala värdekedjor och tillväxtpolitik - en översikt

WP/PM 2013:10: Outsourcing och offshoring av FoU i globala värdekedjor

⁴ PM 2014:15: Flyttar forskningen från Sverige? – svenska koncerners FoU i Sverige och utomlands

Tillväxtfakta 2014: Internationalisering 3.0 – Nya vägar och möjligheter för svenska små och medelstora företag

WP/PM 2012:23: Globala värdekedjor och internationell konkurrenskraft

WP/PM 2011:53: Svenska företag i globala värdekedjor – sex fallstudier

WP/PM 2011:51: Direktinvesteringar inom tjänstesektorn och offshoring av tjänster

WP/PM 2011:18: Lokalisering av huvudkontor, produktion och FoU i Sverige. En undersökning av svenska företags attityder och planer

(KIBS) och så kallade huvudkontorstjänster. Sverige har också, trots kostnadsläget, bibehållit merparten av forsknings- och innovationsaktiviteter, med vissa branschspecifika avvikelser, vilket gör att vårt land ofta lyfts fram som ett framgångsexempel internationellt. Svenska framgångar på viktiga exportmarknader kan i stor mån tillskrivas framgångsrika storföretag men också ett ändamålsenligt stödsystem. Det finns dock tecken på att förskjutningen mot Asien och södra halvklotet kan ställa Sverige och svenska företag inför nya utmaningar. Tillväxtländernas position blir allt starkare, inte minst som viktiga exportmarknader;

”By 2025, 1.8 billion people around the world will enter the consuming class, nearly all from emerging markets, and emerging-market consumers will spend \$30 trillion annually, up from \$12 trillion today”⁵

Det vill säga, den förskjutning av ekonomisk aktivitet mot Asien och södra halvklotet som vi hittills bevittnat är endast i sin linda. Detta medför att svenskt välstånd i framtiden troligen i ännu större utsträckning kommer vila på framgången i dessa tillväxtmarknader. Den växande medelklassen gör dock att länderna får allt större förhandlingsstyrka i internationella relationer. De flesta av dessa länder försöker komma bort från att vara en tillverkningshub för västvärlden och göra samma omställning till en kunskaps- och innovationsbaserad ekonomi som Sverige en gång gjorde. Länder som Kina och Indien har växande medelklasser som efterfrågar och begär allt mer, samtidigt har politiken i dessa länder stora utmaningar när det gäller att leva upp till dessa förväntningar. Länder som Japan och Sydkorea försöker fjärma sig från hotet att uteslutas ur globala värdekedjor, genom att försvara de positioner som Kina samtidigt försöker erövra. Kina försöker samtidigt bygga upp egna storföretag som erövrar samma fördelar i globala värdekedjor som Sveriges främsta storföretag historiskt har haft. Uppdelningen mellan det offentliga och privata i dessa länder skiljer sig ofta åt mot västvärldens länder, där många gånger skiljelinjen dem emellan inte är lika tydlig, något som ställs på sin spets inom exempelvis offentlig upphandling.

Att som svenskt företag bibehålla konkurrensförmågan på en marknad där gränsdragningen mellan det privata och offentliga inte är vad vi vant oss vid, gör att offentliga Sveriges roll inom detta område kan behöva omdefinieras. Idag finns på sina håll uppfattningen att det svenska stödsystemet inte är adekvat utformat för att serva dessa viktiga tillväxtländer på bästa möjliga sätt. Avsaknaden av en sammanhållen bild av ”kunden” har gjort att ett strategiskt förhållningssätt till dessa länder, som är av växande betydelse för svensk ekonomi, i stor utsträckning har saknats. Detta har medfört att Sverige från politisk nivå har haft svårt att hålla ihop det svenska erbjudandet och därmed köpslå/förhandla bättre med motparten/kunden. Många intressenter inom det offentliga systemet för innovations-, investerings- och handelsfrämjande upplever att det förekommit en suboptimering både på myndighets- såväl som regeringskanslinivå. Näringsdepartementet upplever att *”De insatser som departementet står för blir av allt för mycket tillfällig och ad hoc-mässig karaktär snarare än delar av strategier och långsiktiga målsättningar som regeringen har med tillväxtmarknaderna och som faller inom ansvarsområden”*.

⁵ Urban world: Cities and the rise of the consuming class, McKinsey Global Institute, juni 2012; Yuval Atsmon, Peter Child, Richard Dobbs, and Laxman Narasimhan, “Winning the \$30 trillion decathlon: Going for gold in emerging markets,” McKinsey Quarterly, augusti 2012.

2.3 Frågeställningar

Som ett led i detta projekt har Tillväxtanalys studerat följande frågor i respektive land;

- *Ramvillkor*; Hur har landets ”kontext” (förutsättningar, sammanhang, omvärld) och politiska inriktning förändrats under de senaste åren? Vilka är ”ramvillkoren” inom vilka politiken spelar en roll? Vilka förändringar och nya utmaningar står landet inför?

Följande frågor avgränsas till främst innovation och handel;

- *Prioriteringar*; Vilka prioriteringar gör landet vad gäller internationellt samarbete? Varför/på vilka grunder gör landet dessa prioriteringar?
- *Bilden av Sverige*; Vilken är landets uppfattning om Sverige? Vilka är de viktigaste plattformarna för samarbete?
- *Relationen till Sverige*; Hur påverkar det (ramvillkor, Sveriges avtryck och prioriteringar) förhållandet till Sverige mer specifikt?

Vägledande för denna rapportserie är alltså frågan om hur Sverige med utgångspunkt i dessa länders utmaningar och prioriteringar kan maximera sitt ”avtryck” – vad kan Sverige göra för att få maximal utdelning i relationen med respektive land i termer av innovation och handelsutbyte?

I sammanhanget kan även nämnas att liknande strategidokument vis-a-vis Indien har upprättats i Danmark⁶, Finland⁷ och Norge⁸.

⁶ http://www.netpublikationer.dk/um/8723/html/printerversion_entire_publication.htm

⁷ http://www.kopijyva.fi/ejulkaisut/ulkoasiainministerio/UM_05_2013_eng/

⁸ http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/Utvikling/Indiastrategi_Norsk_engelsk_endelig.pdf

3 Indien – bakgrund och aktuell lägesbeskrivning

Nedan redovisas i korthet vilka prioriteringar som den indiska regeringen har valt att fokusera på samt de utmaningar som landet måste överkomma för att de uppställda målen ska uppfyllas. För svenskt vidkommande innebär Indiens samhällsprioriteringar stora kommersiella möjligheter men för att maximera den fulla potentialen av Sveriges och Indiens relationer (politiskt, ekonomiskt, vetenskapligt och kulturellt) krävs förståelse för det indiska perspektivet, det vill säga kännedom om den politiska och ekonomiska verklighet som indiska politiker och företag har att förhålla sig till. Indien är samtidigt ett relationssamhälle där personliga kontakter spelar en mycket stor roll för samarbetet inom enskilda frågor. Det är med andra ord viktigt att ge dessa relationer tid att utvecklas för att på så vis skapa en grogrund för ett ömsesidigt fruktbart samarbete. Avslutningsvis bör nämnas att denna rapport enbart uppmärksammar förutsättningarna för kommersiella samarbeten inom civila samhällssektorer. Trots att Indien är världens största importör av försvarsmateriell har denna sektor utelämnats. Skälet till detta är att kommersiella samarbeten inom försvarsindustrin kännetecknas av strikt reglerade anbudsprocesser samt omfattande krav på motköpsaffärer, två ämnen som ligger utanför ramen för denna studie.

3.1 Indiska samhällsprioriteringar

Indiens prioriteringar inriktas dels på att möta landets samhälleliga (utvecklings-) utmaningar, dels på ambitionen att avancera inom globala värdekedjor istället för att bara vara exportör av råvaror och obehandlade insatsvaror. Som exempel på samhällsutmaningar kan nämnas behovet av en förbättrad energiförsörjning, en effektivisering av jordbruket, sanitet (avfallshantering), ökad tillgång till rent dricksvatten, bättre användning av begränsade vattenresurser, främjande av arbetsintensiv tillverkning (tio miljoner personer uppskattas varje år komma in på arbetsmarknaden), och att åstadkomma en allomfattande hälsovård till rimliga kostnader. En övergripande utmaning är fattigdomsbekämpning. Indien har även ett stort behov av att höja utbildnings- och kompetensnivån hos befolkningen för att denna ska klara av att utföra de arbeten som efterfrågas. Ambitionen att avancera inom globala värdekedjor gör samtidigt att frågan om teknikutveckling och tekniköverföring står högt på agendan. Den uttalade målsättningen att verka för ökad tekniköverföring ska dock inte tolkas som att Indien agerar forcerat i denna fråga. Omfattningen på den eventuella tekniköverföring som kan bli aktuell beror helt på vilken typ av kommersiellt samarbete som föreligger. Det förekommer inte någon systematisk stöd av IP och företag behöver generellt sett inte oroa sig för att immateriella rättigheter inte ska respekteras.

Den indiska regeringen kan naturligtvis främja tekniköverföring på olika sätt, exempelvis med hjälp av olika investeringsregler. Som exempel kan nämnas principen att ett visst värdeskapande arbete måste ske i Indien för att företag ska få delta i offentliga upphandlingar, en princip som tillämpas bland annat inom telekomsektorn. Den indiska regeringen har också infört regler om att en viss mängd lokalt producerade komponenter (local content) måste ingå vid den solkraftsutbyggnad som sker inom ramen för landets nationella solkraftsatsning (Jawaharlal Nehru National Solar Mission). Ett tredje exempel utgörs av kravet på investeringar i förbättrade logistikkedjor för att få tillstånd att bedriva detaljhandelsverksamhet.

Indiens prioriteringar preciseras i femårsplaner, den nuvarande avser perioden 2012 – 2017. I femårsplanerna läggs färdriktningen fast inom ett antal olika politikområden,

exempelvis vetenskap och innovation, energipolitik, hållbar utveckling, hälsovård samt högre utbildning och forskning för att bara nämna några. De slutgiltiga detaljerna rörande prioriteringar och den faktiska implementeringen av föreslagna reformer fastställs löpande av verkställande enheter inom statsförvaltningen. Femårsplanerna ska i första hand ses som en avsiktsförklaring som lämnar öppet hur de föreslagna prioriteringarna ska genomföras i praktiken. Utöver femårsplaner utfärdar Indiens federala regering, liksom delstatsregeringarna handlingsplaner, policies, för att främja utvecklingen inom enskilda industrisektorer under ett antal år. I likhet med femårsplanerna brukar dessa policies vara rika på ambitioner men säga mindre om hur olika uppställda mål ska nås i praktiken.

3.2 Indiens politiska och ekonomiska utveckling i korthet

Efter självständigheten 1947 tillämpade Indien en tillväxtmodell som prioriterade nationellt oberoende och inhemsk industrialisering. Statliga företag gavs en monopolställning inom flera industrisektorer. Under 1980-talet skedde en viss liberalisering av ekonomin men det var först 1991, i samband med en allvarlig betalningskris, som en reformering av den indiska ekonomin påbörjades på allvar. Liberaliseringen innebar bland annat att den privata sektorn och utländska direktinvesteringar tilläts i större utsträckning samtidigt som marknadsekonomiska mekanismer fick ökat spelrum.⁹ I början av 2000-talet upplevde Indien en stark ekonomisk tillväxt på mellan sju och tio procent per år.¹⁰ Sedan 2012 har Indien dock bevittnat en kraftig inbromsning med en tillväxt som räkningsåret 2013-14 hamnade under fem procent, en ur indiskt perspektiv farligt låg nivå som gör det svårt att bibehålla farten i utvecklingsarbetet. En reformering av skattesystemet (genom införandet av den så kallade Goods and Services Tax, GST) och liberaliserade FDI-regler¹¹ nämns ofta som viktiga för att främja tillväxten.

3.3 Utmaningar som hämmar utvecklingen

Vid sidan av problem i form av en omfattande korruption, byråkrati och ett svåröverskådligt skattesystem lider Indien också av en bristande konkurrensförmåga och en generellt sett låg innovationsförmåga. Alla dessa faktorer bidrar till att hämma utvecklingen i landet. När utvecklingen i Indien diskuteras är det samtidigt viktigt att ha i åtanke att landet består av 29 delstater (och sju s.k. unionsterritorier). Det går med andra ord inte att generalisera alltför mycket utan utvecklingsnivån och de utmaningar som olika delar av landet har att möta skiljer sig åt, ibland högst väsentligt.

I september 2013 utkom en kommitté under ledning Dr. Raghuram Rajan, idag indisk centralbankschef, med en rapport i vilken indiska delstater rangordnas i ett särskilt utvecklingsindex enligt klassificeringarna ”minst utvecklade” (least developed), ”mindre utvecklade” (less developed) och ”relativt utvecklade” (relatively developed). I denna rapport toppar Goa, Kerala och Tamil Nadu listan av relativt utvecklade delstater, medan Odisha, Bihar och Madhya Pradesh hamnar i botten av kategorin minst utvecklade delstater.¹²

⁹ http://www.indiainbusiness.nic.in/economy/economic_reforms.htm

¹⁰ <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx>

¹¹ Regelverket för utländska direktinvesteringar (FDI) inom enskilda sektorer framgår av Department of Industrial Policy and Promotions (DIPP:s) sammanställning Consolidated FDI Policy tillgänglig på: http://dipp.nic.in/English/Policies/FDI_Circular_2014.pdf

¹² http://www.finmin.nic.in/reports/Report_CompDevState.pdf

Den amerikanska tankesmedjan Cato Institute upprättar årligen en sammanställning över den ekonomiska friheten bland Indiens 20 största delstater. Med ekonomisk frihet avses rätten att göra personliga val, rätten att konkurrera, respekt och rättsligt skydd för privat egendom med mera. 42 variabler används för att konstruera ett index för att fastställa grader av frihet. I Cato Institutes sammanställning 2013 rankades Gujarat högst, följt av Tamil Nadu och Andhra Pradesh. Delstaterna Jharkhand, Assam och Bihar rankades sämst.¹³

Indiens federala struktur bidrar på sätt och vis till att göra det svårare att finna lösningar på gemensamma nationella problem, såsom det svåröverskådliga skattesystemet som hämmar landets ekonomiska tillväxt och därmed utvecklingen. Beskattningsrätten är ett område där både den federala regeringen och delstaterna har beslutanderätt vilket gör det svårt att uppnå kompromisser som har brett stöd. En reformering av skattesystemet, genom införandet av den så kallade Goods and Services Tax, GST, anses viktig för att främja tillväxten i Indien. Problemet är att delstaterna måste gå med på att avsäga sig rätten att ta ut vissa skatter (momsskatter) för att den federala regeringen ska kunna driva igenom GST och därigenom skapa en enhetlig inre marknad för varor och tjänster. I dagsläget finns det inte någon gemensam inre marknad i Indien utan delstaterna kan lägga på skatter på olika varor varje gång en vara passerar en delstatsgräns. Även om det finns en insikt att Indien som land skulle tjäna på GST-reformen upplever en del delstater att de blir förlorare med detta nya system i och med att de går miste om en del intäktströmmar som de har idag. Nu diskuteras olika sätt att kompensera de delstater som går miste om skatteintäkter om GST införs men hittills har någon uppgörelse inte nåtts.

¹³ <http://www.cato.org/sites/cato.org/files/economic-freedom-india-2013/economic-freedom-states-of-india-executive-summary.pdf>

4 Sveriges och Indiens bilaterala relationer

Sveriges och Indiens bilaterala relationer kan beskrivas som mycket goda. Inom delar av den indiska statsförvaltningen åtnjuter Sverige en stark ställning som kunskapsnation. I den nuvarande femårsplanen föreslås exempelvis att Indiens Council of Scientific and Industrial Research (CSIR) ska etablera så kallade Joint Centres of Excellence utomlands, bland annat i Sverige. Även om en sådan etablering inte är trolig i närtid vittnar den om Indiens positiva bild av Sverige. Till detta kan även nämnas att Indiens Nationella innovationsråd också uppmärksammat Sverige och den svenska Innovationsstrategin. Bland den indiska allmänheten är Sverige dock förhållandevis okänt, något som noterats i den främjandeplan som Sveriges ambassad i New Delhi upprättat avseende perioden 2014–2016.¹⁴

Ministry of External Affairs, det indiska utrikesdepartementet, noterar att de svensk-indiska relationerna är mycket goda.¹⁵ Det senaste mötet mellan Sveriges och Indiens regeringschefer ägde rum 2009 då Fredrik Reinfeldt besökte Indien i samband med toppmötet mellan EU och Indien. Flera svenska ministrar har också genomfört besökt de senaste åren. 2006 etablerades i Sveriges riksdag en indisk vänskapsgrupp och sedan 2011 finns även en svensk vänskapsgrupp etablerad i det indiska parlamentets underhus, Lok Sabha.

Indien återfinns på plats 20 när det gäller Sveriges främsta exportmarknader 2013. Exporten till Indien uppgick till tio miljarder kronor och importen uppgick till 4,8 miljarder kronor. Export- och importvolymen hade då fallit två år i rad sedan 2011 då den svenska exporten till Indien uppgick till 13,5 miljarder kronor och importen från Indien till 6,5 miljarder kronor.¹⁶

De senaste åren har EU och Indien förhandlat om ett omfattande frihandelsavtal avseende varor och tjänster men ännu har ingen uppgörelse nåtts. Förhandlingarna har idag i det närmaste avstannat helt, men förväntas återupptas nu när den nya indiska regeringen och den nya Kommissionen har tillträtt.¹⁷

4.1 Institutionella mekanismer för samarbeten mellan Sverige och Indien

Vartannat år håller Sverige och Indien så kallade Blandkommissionsmöten med syftet att diskutera främst ekonomiska aspekter av ländernas bilaterala relationer, samt aktuella samförståndsavtal. Blandkommissionsmötena har tidigare letts av Utrikesdepartementet i Sverige och Ministry of Commerce and Industry i Indien. Dock återfinns representanter

¹⁴ Främjandeplanen har upprättats gemensamt av Sveriges ambassad i New Delhi och Generalkonsulatet i Mumbai och i samråd med Business Sweden, Svenska handelskammaren i Indien, UD, Miljödepartementet, Socialdepartementet, Näringsdepartementet, Svenska Institutet, SWECARE och Energimyndigheten. I främjandeplanen uppmärksammas för Sverige viktiga sektorer med potential för svenska företag. Som exempel kan nämnas energisektorn och hälsosektorn.

¹⁵ MEA:s policybrief om Sverige tillgänglig på: http://www.mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/Sweden-bilateral_brief_for_MEA_1_word.pdf

¹⁶ Statistiska Centralbyrån (SCB) och Ekonomifakta (<http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Ekonomi/Utrikeshandel/Sveriges-handelspartners/>).

¹⁷ ”India, EU need to take their current courtship to marriage: Joao Cravinho, Live Mint 16 september 2014, tillgänglig på: http://www.livemint.com/Politics/1l6ysJ0A3gUlhjTtxAIPGI/India-EU-need-to-take-their-current-courtship-to-marriage.html?utm_source=copy”

från andra departement på både den svenska och indiska sidan. Det senaste Blandkommissionsmötet ägde rum i Indien hösten 2012 och nästa möte väntas äga rum i Sverige i januari 2015 med näringsministern som värd.

4.2 Samförståndsavtal (MoU)

Som noteras i ambassadens främjandeplan har Sverige flera samförståndsavtal på regeringsnivå med Indien.

Sedan 2007 finns ett avtal inom vetenskapligt och tekniskt arbete.¹⁸ Detta avtal har legat till grund för underavtal mellan svenska forskningsfinansierande myndigheter och deras indiska motparter under vilka gemensamma utlysningar om forskningsfinansiering har kunnat göras. Tillväxtanalys har tidigare publicerat en översikt över befintliga forsknings-, innovations- och utbildningssamarbeten och givit rekommendationer för den fortsatta inriktningen.¹⁹ Regeringen gav 2012 de forskningsfinansierande råden och myndigheterna uppdrag att gemensamt föreslå områden för förstärkt långsiktigt forsknings-, innovations- och utbildningssamarbete med Indien, vilket de gjort och rapporterat 2013.²⁰

Sedan 2009 finns ett avtal inom hälsovård och folkhälsa.²¹ Detta samförståndsavtal kan användas till att ytterligare förbättra de bilaterala relationerna inom hälsosektorn. I främjarplanen uppmärksammas också det faktum att det indiska hälsoministeriet anser att samarbetet grundat på samförståndsavtalet med Sverige är det som har fungerat bäst bland alla samförståndsavtal som ministeriet har. Under detta avtal har också aktiviteter som involverar svenska företag kunnat genomföras i samverkan med det indiska hälsoministeriet. För att uppmärksamma att avtalet funnits på plats i fem år planeras ett högnivåbesök från Sverige till Indien under november 2014.

Även inom områdena förnyelsebar energi²², miljö²³ och försvar²⁴ finns avtal. Sverige och Indien står också i begrepp att ingå ett samarbetsavtal rörande små och medelstora företag samt ett annat avtal, om hållbar stadsutveckling. Båda dessa avtal är färdiga för underskrift när tillfälle ges. Sverige överväger också att inleda samtal om ett eventuellt samförståndsavtal med det indiska energiministeriet. Sveriges ambassad i New Delhi kommer även analysera förutsättningarna (intresset) för ett samförståndsavtal rörande vägtransporter under år 2015.

När det gäller värdet av samförståndsavtal kan nämnas att de inte bara fyller en viktig funktion på det nationella planet utan också när det gäller relationerna med enskilda delstater. Samförståndsavtal på nationell nivå kan bidra till att öppna dörrar som annars hade varit stängda på delstatlig nivå. I detta sammanhang är det samtidigt värt att notera att premiärminister Modi uppmanat de olika delstaterna att spela en mer aktiv roll när det gäller Indiens kommersiella band med utlandet.

¹⁸ SÖ 2007:62

¹⁹ Tillväxtanalys, Rapport 2011:06, "Underlag för förstärkt forsknings-, utbildnings- och innovationssamarbete med Indien". Tillgänglig på: <http://tillvaxtanalys.se/sv/publikationer/rapportserien/rapportserien/2011-11-21-underlag-for-forstarkt-forsknings--utbildnings--och-innovationssamarbete-med-indien.html>

²⁰ U2012/6280/F

²¹ SÖ 2009:6

²² <http://www.mmre.gov.in/mous/mou-sweden.pdf>

²³ SÖ 2009:29

²⁴ SÖ 2009:28

4.3 Andra typer av plattformar

Sedan sju år tillbaka arrangerar Sveriges ambassad i New Delhi, i samarbete med svenska företag, Business Sweden, Svenska handelskammaren i Indien och Tillväxtanalys en så kallad Nobelveckan (Sweden – India Nobel Memorial Week) med diverse evenemang i form av rundabordssamtal med svenska och indiska företagsledare, seminarier inom exempelvis energi och hälsa liksom kulturella evenemang.²⁵ Nobelveckan utgör en viktig plattform för Sverige i Indien men Sveriges profil skulle kunna höjas ytterligare, exempelvis med hjälp av ministerbesök av relevans för viktiga svenska industrier i Indien (exempelvis IKT (Ericsson), elkraft (ABB), transport (Volvo, Scania, Högånäs, SKF), hälsoområdet (AstraZeneca, Bactiguard, Hemocue, Mölnlycke)). Signaleffekten av ministerbesök i Indien bör inte underskattas.

”Swedish Life Science and Healthcare Platform in India” är ett initiativ som tagits gemensamt av Sveriges ambassad i New Delhi, Generalkonsulatet i Mumbai och Business Sweden. Syftet med plattformen, där även de tre svenska företagen Bactiguard, Hemocue och Mölnlycke Health Care ingår, är att marknadsföra svenska företag, kunskap och kompetens inom hälsovårdsområdet, liksom att skapa en mötesplats som sammanför företrädare för regeringen, näringslivet och den akademiska världen i Sverige och Indien.

”Innovations’ Accelerator”²⁶ är ett webbaserat initiativ som initierats av Energimyndigheten tillsammans med Business Sweden, Regeringskansliet och Confederation of Indian Industry (CII). Syftet är att främja partnerskap mellan svenska och indiska företag verksamma inom förnyelsebar energi eller energieffektivitet. Via acceleratoren anordnas webbseminarier, diskussionsforum och webbaserade mötesplatser för att sammanföra såväl företag som representanter från akademien och den svenska och indiska forskarvärlden. Energimyndigheten har bjudit in andra svenska aktörer att använda plattformen, för att på så sätt förenkla för den indiska sidan att se det svenska erbjudandet inom forskning och innovation och samtidigt visa upp ett mer sammanhållet engagemang med Indien. Energimyndigheten har också anordnat företagsdelegationer till Indien i syfte att hjälpa små företag att hitta bra samarbetspartners i Indien.

4.4 Akademiska samarbeten

Trots att inget övergripande avtal finns inom högre utbildning så har ett antal svenska universitet samarbetsavtal med indiska motparter om student- och fakultetsutbyten samt forskningssamarbete.²⁷ I jämförelse med andra länder (exempelvis Tyskland) utnyttjar Sverige inte på samma sätt de förstärkningseffekter som akademiska samarbeten kan innebära. En tydligare strategi för att koppla ihop högre utbildning, forskning och innovation (inom akademien såväl som näringslivet) bör övervägas. Indiska studenter som studerar i Sverige kan i ett senare skede visa sig attraktiva för svenska forskningsinstitutioner eller för svenska företag med verksamhet i Sverige eller i Indien. I ett land som Indien bör Sverige därför överväga att agera mer samordnat, det vill säga genomföra aktiviteter som involverar svenska universitet, forskningsinstitut och företag, för att på så sätt säkerställa Sveriges kompetensförsörjning och därigenom upprätthålla vår internationella konkurrenskraft. Ett pilotprojekt med denna inriktning har nyligen initierats

²⁵ <http://swedeninindia.com/>

²⁶ <http://www.innovationsaccelerator.org/>

²⁷ En översikt finns i: Tillväxtanalys, Rapport 2011:06, ”Underlag för förstärkt forsknings-, utbildnings- och innovationssamarbete med Indien”. Tillgänglig på: <http://tillvaxtanalys.se/sv/publikationer/rapportserien/rapportserien/2011-11-21-underlag-for-forstarkt-forskning--utbildnings--och-innovationssamarbete-med-indien.html>

av Tillväxtanalys. Möjligheten till finansiering för denna typ av integrerad samverkan behöver ses över.

5 Omfattande svensk kunskap om Indien

I Sverige finns en omfattande samlad kunskap om Indien. Det är inte bristen på kunskap som är en utmaning för svenskt vidkommande, utan snarare att befintlig information inte fått större spridning. Ett av syftena med denna rapport är att uppmärksamma, utan att återge i detalj, några av alla de studier och kartläggningar som genomförts till förmån för aktörer inom Sveriges statsförvaltning och näringsliv.

En detaljerad strategi för hur Sverige kan stärka relationen med Indien, politiskt, ekonomiskt och kulturellt, har utvecklats av Sveriges ambassad i New Delhi i form av den främjandeplan som togs fram hösten 2013 och gäller 2014–2016. Prioriterade områden för aktiva insatser inom ramen för näringslivsfrämjandet är hälsa, detaljhandel, energi med fokus på smarta elnät, energieffektivisering och förnyelsebar energi, infrastruktur och transport med fokus på grön logistik, IT och telekom. Prioriterade områden inom information om Sverige är att göra Sverige mer känt i Indien bl.a. genom journalistbesök till Sverige, främja Sverige som studienation, svensk litteratur och design, inklusive industridesign.

Därtill kan nämnas Business Sweden som 2013 genomförde en ingående kartläggning över olika industrisektorer i Indien och marknadspotentialen för svenska företag. Vidare har Business Sweden, Sveriges ambassad i New Delhi, Sveriges generalkonsulat i Mumbai, Regeringskansliet, Energimyndigheten och Swecare varit aktiva i framtagandet av detaljerade studier, på nationell och delstatlig nivå, inom områden såsom urban infrastruktur, förnyelsebar energi och hälsosektorn. Tillväxtanalys har utvärderat förutsättningarna för att rekrytera indiska studenter till svensk högre utbildning.²⁸ Resultaten från dessa studier har hjälpt myndigheterna att i sitt främjandearbete fokusera på de områden och regioner som uppvisar störst potential och där behovsbilden bäst överensstämmer med svenska styrkeområden.

TAFTIE, ett europeiskt nätverk av nationella innovationsmyndigheter i vilket Vinnova ingår, genomförde 2011 en kartläggning²⁹ av det indiska innovationssystemet och förekomsten av så kallade ”innovation hot-spots”. Syftet med studien var att ta fram användbar information till de företag och politiska beslutsfattare som vill stärka innovationssamarbetet gentemot Indien. Avslutningsvis kan nämnas att Sveriges ambassad i New Delhi i samarbete med Business Sweden och Svenska handelskammaren i Indien har upprättat Sweden – India Business Guide 2014, en sammanställning som bland annat anger vilka företag som är verksamma i Indien liksom var de är geografiskt belägna.³⁰ I årets Business Guide ingår även statistik om hur många direkta arbetstillfällen svenska företag har genererat genom sin indiska verksamhet. Denna information torde vara mycket användbar för svenska politiker och tjänstemän att ha i åtanke i samband med kontakter med indiska motparter.

²⁸ Studentrekrytering i Indien - Viktiga faktorer och regionala överväganden, 19 april 2012, tillgänglig på: <http://www.tillvaxtanalys.se/sv/publikationer/svar-direkt/svar-direkt/2012-04-19-studentrekrytering-i-indien---viktiga-faktorer-och-regionala-overvaganden.html>

²⁹ ”Innovation Hot Spots in India”, tillgänglig på: <http://www.taftie.org/content/innovation-hot-spots-india-internationalisation-strategies-task-force-report-2011>

³⁰ http://www.swedenabroad.com/ImageVaultFiles/id_24626/cf_387/SIBG_for_SA.PDF

6 Vilka utmaningar upplever svenska företag verksamma i Indien?

Enligt den Business Climate Survey 2013³¹ som Svenska handelskammaren i Indien låtit göra i samarbete med Sveriges ambassad i New Delhi ser svenska företag verksamma i Indien positivt på den framtida utvecklingen för sin verksamhet i landet, men samtidigt påpekar de att skattesystemet, byråkrati, korruption och dålig infrastruktur utgör de främsta utmaningarna. Till dessa utmaningar kan även nämnas hämmande lagstiftning, särskilt arbetsmarknadslagstiftning, men även lagstiftning som reglerar villkoren för expropriering i samband med infrastrukturprojekt liksom skatte- och IPR-lagstiftning. Nästa upplaga av Business Climate Survey väntas publiceras i mitten av januari 2015.

2013 drev Indiens tidigare regering igenom lagförslaget Right to Fair Compensation and Transparency in Land Acquisition, Rehabilitation and Resettlement Bill, en lag som bland annat föreskriver att människor på landsbygden ska ges ersättning som motsvarar fyra gånger marknadsvärdet på det landområde som tas i anspråk medan människor i stadsmiljöer ska ersättas med det dubbla marknadsvärdet. Redan när lagen antogs hävdade kritiker att lagförslaget skulle komma att göra infrastrukturprojekt dyrare och därmed verka hämmande på tillväxten i landet.³² Tillväxtanalys har vid återkommande tillfällen gjorts uppmärksam på denna lag samt vikten av att den indiska regeringen genomför en översyn.

En annan utmaning på lagstiftningsområdet utgörs av det faktum att Indien inom enskilda områden har en svag immaterialrättslagstiftning. Särskilt USA har kritiserat immaterialrättsskyddet, bland annat i den årliga rapport som upprättas av United States Trade Representative ("Special 301") tidigare i år. Delvis som svar på USA:s kritik har Indien nu påbörjat arbetet med att utveckla en IPR-policy, ett arbete som ska vara klart i början av 2015. Tillväxtanalys har tidigare uppmärksammat IPR-frågor inom den indiska läkemedelsindustrin.³³ Det bör dock betonas att läkemedelsindustrin utgör ett särskilt exempel, inom andra områden är IPR-lagstiftningen tillfredställande och måste anses som klart robustare än vad som är fallet i exempelvis Kina.

Avslutningsvis kan nämnas Indiens komplicerade skattelagstiftning och tillämpningen av retroaktiv beskattning. För närvarande pågår flera rättsprocesser gällande retroaktiv beskattning där olika utländska företag drabbats av skattekrav på miljardbelopp från den indiska regeringen. Vodafone och Nokia är två exempel. Denna typ av konflikter påverkar naturligtvis investerarens benägenhet att genomföra för Indien viktiga investeringar som kan bidra till att utveckla samhället och främja tillväxten.

³¹ Business Climate Survey 2013, upprättad av Svenska Handelskammaren i Indien i samarbete med Sveriges ambassad i New Delhi, tillgänglig på:

http://www.swedenabroad.com/ImageVaultFiles/id_16410/cf_2/BCS2013report.PDF

³² Se exempelvis: LiveMint 6 oktober 2014, "Modi dream stuck in the mud as Land Acquisition Act empowers farmers", tillgänglig på: <http://www.livemint.com/Politics/XsZOewcV2cHV24Ak175r8I/Modi-dream-stuck-in-the-mud-as-Land-Acquisition-Act-empowers.html>

³³ Se till exempel kortrapporten "Läkemedelstillverkare får inte indiskt patentskydd för sin cancermedicin" 12 april 2013, tillgänglig på: <http://www.tillvaxtanalys.se/sv/om-oss/verksamheten/innovation-och-globala-motesplatser/utlandsverksamhet/global-utblick/2013-04-12-lakemedelstillverkare-far-inte-indiskt-patentskydd-for-sin-cancermedicin.html>

7 Indiens ambitioner under Narendra Modi

Narendra Modi och BJP har flera gånger gett uttryck för de prioriteringar som partiet vill se genomförda på nationell nivå. Som exempel kan nämnas en nationell handlingsplan för att digitalisera Indien, byggandet av smarta städer runt om i landet, samt att till år 2022 bygga tågförbindelser för höghastighetståg. Vikten av infrastruktursatsningar (vägar, hamnar, kraftstationer, utbyggnad av nät för fiberoptik) är också prioriterade frågor, liksom vikten av att höja utbildningsnivån och tillhandahålla yrkesträning för att möjliggöra sysselsättning åt Indiens unga befolkning (av vilken 65 procent är under 35 år). Förbättrad infrastruktur och tillgång på yrkestränad arbetskraft är något som Modi hoppas kan stimulera investeringarna i tillverkningsindustrin (för inhemskt behov, liksom för export) vilket skulle ge upphov till välbehövliga arbetstillfällen.

Indiens BNP är till hög grad dominerad av tjänstesektorn (58,8 procent), där 31 procent av de 487 miljoner arbetande indierna återfinns. Hälften av arbetskraften är sysselsatt i jordbrukssektorn som dock svarar för en minskande andel av BNP (13,9 procent). Den stora utmaningen för landet är att stärka bidraget från tillverkningsindustrin som enbart anställer 20 procent av arbetskraften och bidrar till 15,8 procent av landets BNP.

För att attrahera investeringar inom tillverkningsindustrin har nyligen en ambitiös marknadsföringskampanj, kallad ”Make in India”, initierats som framhåller Indien som en attraktiv destination för investeringar inom tillverkning. Premiärminister Modi har också gett uttryck för förhoppningen att delstaterna ska kunna spela en mer aktiv roll för att främja investeringar och handel med omvärlden.

Enligt representanter för den indiska statsförvaltningen planeras även, som ett led i satsningen på ”Make in India” inrättandet av en främjandefunktion (”hand-holding facilitation”) som ska underlätta utländska investeringar i Indien. Denna roll ska innehas av Invest India³⁴, en organisation som etablerats gemensamt av Federation of Indian Chambers of Commerce and Industry (FICCI), Department of Industrial Policy and Promotion (DIPP), en enhet under Ministry of Commerce and Industry, samt Indiens delstatsregeringar.

Under Modis första 100 dagar som Indisk premiärminister har analytiker noterat att det funnits starkt fokus i regeringsarbetet att förbättra samhällsstyrningen. Den nya regeringen har också fått stor uppmärksamhet för initiativ som syftar till att öka den ekonomiska inkluderingen. I augusti lanserades Pradhan Mantri Jan Dhan Yojana (PMJDY), ett program för att ge fler människor tillgång till ett bankkonto. De kontohavare som öppnar konto före den 26 januari 2015 ska även få det indiska bankkortet RuPay, en olycksfallsförsäkring på INR 100 000 (SEK 11 500) samt en livförsäkring på INR 30 000 (SEK 3 500).³⁵

7.1 Delstaternas och de privata aktörernas roll

Vid sidan av den federala regeringen och delstatsregeringarna spelar privata aktörer en mycket viktig roll i det indiska samhället. Den administrativa statsförvaltningen är kraftigt underdimensionerad och det gör att privata aktörer, såsom industrisammanslutningar, rådföras under policyutveckling och ges stort utrymme vid implementeringen av olika

³⁴ <http://investindia.gov.in/>

³⁵ <http://pib.nic.in/newsite/PrintRelease.aspx?relid=109147>

åtgärdsplaner samtidigt som de har möjlighet att påverka händelseutvecklingen rent generellt. De främsta näringslivsorganisationerna är Confederation of Indian Industry (CII), Federation of Indian Chambers of Commerce and Industry (FICCI), Associated Chambers of Commerce and Industry of India (ASSOCHAM) och National Association of Software and Services Companies (NASSCOM). När så är lämpligt samarbetar svenska aktörer såsom ambassaden, Business Sweden och Energimyndigheten med näringslivsorganisationer i Indien i sitt främjandearbete. Tillväxtanalys mottog under arbetet med denna rapport flera förslag på hur svensk närvaro i Indien skulle kunna se ut. Exempelvis föreslogs att svenska ministrar skulle kunna leda företagsdelegationer till Indien samtidigt som någon av dessa branschorganisationer ordnar en nationell konferens, exempelvis en it-konferens i NASSCOM:s regi.

För svenskt vidkommande är det viktigt att analysera med vilka delstater ett samarbete är mest lämpligt. Olika delstater har olika näringspolitiska prioriteringar och av det skälet är det naturligtvis viktigt att fokusera på de delstater vars prioriteringar sammanfaller med svenska styrkeområden. Det är också viktigt för Sverige att positionera sig gentemot indiska delstater och marknadsföra våra spjutspetsområden så att Sverige engageras när Indien (nationellt eller på delstatsnivå) ska ta itu med olika samhällsutmaningar. Knappast förvånande studerar även Indien hur andra länder har utformat verksamheten inom områden där de idag kan anses ligga i framkant. Tillväxtanalys har i samtal med indiska motparter fått höra flera olika exempel på befintliga samhällsutmaningar samt från vilka länder lärdomar kan dras. Finland och dess utbildningssystem har uppmärksammats, liksom utformningen av lärlingssystem i Tyskland. Danmark har också uppmärksammats för dess kompetens att omvandla avfall till energi. Områden där Sverige har en hög profil och trovärdighet, exempelvis inom IT, hälsa och miljöteknik, skulle kunna utgöra viktiga samarbetsområden samtidigt som de också kan fungera som dörröppnare genom att bidra till ökad medvetenhet om Sverige. Detta sker visserligen redan idag men fler samordnade initiativ skulle kunna tas tillsammans av politiker, företag och den akademiska världen.

En kartläggning av olika delstaters prioriteringar kan med fördel ske i samarbete med Indiens nationella näringslivsorganisationer, vilka har en omfattande regional närvaro, liksom med välrenommerade tankesmedjor. I vissa fall har delstater tagit hjälp av tankesmedjor för att utarbeta så kallade visionsdokument med utvecklingsmål som ska vara uppnådda på 10–15 års sikt.

Samtidigt är det viktigt att upprepa och understryka att Sveriges samlade kunskap om var samarbeten är lämpliga redan idag är god, tack vare de kartläggningar som genomförts av Sveriges ambassad i New Delhi, Generalkonsulatet i Mumbai, Business Sweden, Svenska handelskammaren i Indien, Tillväxtanalys och Vinnova (genom TAFTIE-projektet), kartläggningar som refererats till ovan. Inte minst innehåller främjandeplanen prioriterade sektorer och prioriterade regioner. De prioriterade delstaterna är: Delhi med omnejd, Karnataka, Tamil Nadu, Telegana, Maharashtra och Gujarat. Den samlade kunskap och erfarenhet som svenska företag verksamma i Indien har kan också komma till användning när framtida initiativ planeras.

7.2 Regler för utländska direktinvesteringar (FDI)

Det indiska regelverket för utländska direktinvesteringar varierar beroende på vilken näringsverksamhet som avses. FDI-investeringar i de flesta sektorer kräver inga särskilda godkännanden för att genomföras utan möjliggörs via en så kallad ”automatic route”. För andra typer av FDI krävs ett godkännande från regeringen (så kallade ”government route”).

För investeringar som kräver ett särskilt godkännande granskas den föreslagna affären av Foreign Investment Promotion Board (FIPB) vid investeringar på maximalt INR 12 miljarder (SEK 1,4 miljarder). FIPB består av statssekreterare (Secretary)³⁶ från finansministeriet, näringsministeriet (två stycken), utrikesministeriet samt Ministry of Overseas Indian Affairs. Investeringar som överstiger SEK 1,4 miljarder måste godkännas av regeringen i form av Cabinet Committee on Economic Affairs (CCEA).

Inom kärnkraftsindustrin och transportverksamhet inom järnvägssektorn (tunnelbana omfattas inte) råder ett totalförbud mot utländska direktinvesteringar medan det inom försvarsindustrin finns ett tak som begränsar FDI till 49 procent ("government route"). Inom läkemedelssektorn tillåts 100 procent FDI per automatik inom nya läkemedelsprojekt (greenfield), medan det för redan etablerad verksamhet (brownfield) krävs ett godkännande från regeringen. För investeringar i industriparker finns ingen begränsning utan 100 procent FDI tillåts via "automatic route". Inom telekomsektorn tillåts också 100 procent FDI, 49 procent via "automatic route", investeringar därutöver kräver regeringens godkännande.

Sedan den BJP-ledda regeringen tillträdde har ett fåtal FDI-ändringar genomförts. Taken för direktinvesteringar inom försvars- och järnvägsindustrin har höjts till 49 respektive 100 procent. När det gäller liberaliseringen av FDI-reglerna avseende järnvägssektorn är det viktigt att betona att rätten att investera endast avser infrastruktursatsningar, i form av nya tågsträckor utanför statsmiljöer, signalsystem, byggandet av höghastighetståglinjer och järnvägsanslutningar som leder till och från hamnar, gruvor och kraftverk med mera. Rätten att investera omfattar däremot inte möjligheten att bedriva spårburen verksamhet. De förändrade FDI-reglerna illustrerar den nya regeringens målsättning att främja tekniköverföring och ökad tillverkning i Indien, samtidigt som en modernisering av landets infrastruktur också är en högprioriterad fråga.

Avslutningsvis kan även nämnas att den nuvarande NDA-regeringen trots sitt motstånd mot den tidigare regeringens beslut att tillåta 51 procent FDI inom detaljhandelssektorn (multi-brand retail), via "government route", ännu inte ändrat lagen som i dagsläget antyder att denna typ av investeringar fortfarande är möjliga. Indiens näringsminister har dock vid upprepade tillfällen betonat att inga tillstånd kommer att utfärdas. Det innebär med andra ord att något som i teorin är tillåtet enligt lag i praktiken förblir otillåtet.³⁷

7.3 Vilken typ av handel och investeringar efterfrågar Indiens nya regering? Hur bör Sverige agera gentemot dagens Indien?

Sedan den nya regeringen tillträdde i slutet av maj i år har flera länder genomfört bilaterala besök i form av regeringschefs- eller ministerbesök, mest noterbart Kinas president Xi Jinping. Premiärminister Modi har också hunnit besöka de två grannländerna Bhutan och Nepal, samt den strategiska partnern Japan. I slutet av september genomfördes även ett besök i USA och överläggningar med president Obama. Noterbart är att samarbeten avseende samma ämnen tycks återkomma.

Som exempel kan nämnas urbanisering och Indiens fokus på byggandet av smarta städer, vattenrening (under valkampanjen lovade Modi att städa upp Gangesfloden),

³⁶ Högsta tjänstemannanivå, opolitisk

³⁷ För en fullständig redogörelse över nu gällande FDI-regler se DIPP:s Consolidated FDI Policy (Effective from April 17, 2014), tillgänglig på: http://dipp.nic.in/English/Policies/FDI_Circular_2014.pdf

energisamarbeten (kärnkraft, förnyelsebar energi och miljöteknik), utbildning och yrkesträning. Utländska investeringar i infrastruktur och tillverkningsindustri är alltid efterfrågade. Noterbart är också att de kommersiella samarbeten som ingåtts inte sällan består av flera olika delar, det vill säga en forskningskomponent, villkor för gemensam utveckling eller produktion, samt utländska åtaganden att bidra med finansieringen för att genomföra olika avtal. Som exempel kan nämnas ett nyligen offentliggjort samarbete på det miljöteknologiska området (framställning av förnyelsebar energi) mellan USA och Indien där USA dels förbinder sig att stärka kunskapen och kompetensen på det miljöteknologiska området i Indien genom att bidra till etableringen av olika innovationscenter, dels åtar sig att tillhandahålla finansiering till fördelaktiga villkor för investeringar i Indien. Naturligtvis är tanken att Indien i utbyte mot dessa åtaganden förbinder sig att importera amerikanska produkter.

Exemplet ovan illustrerar vikten av att stärka upp hela den svenska ”näringskedjan” gentemot Indien, med ett ökat fokus på utbildningssamarbeten och forskning för att därigenom möjliggöra gemensam utveckling och produktion inom olika områden. Exemplet ovan är viktigt eftersom det berör just miljöteknikindustrin, en näring som är prioriterad också för svenskt vidkommande. Mot bakgrund av hur central frågan om tekniköverföring, teknikutveckling och produktion är för Indien bör Sverige överväga förutsättningarna för att etablera fler utbildnings- och forskningssamarbeten med Indien så att denna infrastruktur finns på plats och kan användas som delar i en eventuell paketlösning framöver.

Utbildnings- och forskningssamarbeten är också av stor betydelse eftersom de bidrar till att etablera de förhoppningsvis långsiktiga relationer som är så viktiga när det gäller Indien. Samtidigt utgör de viktiga inslag för att stärka den svenska industrins kompetensförsörjning.

Finansiering är ytterligare en fråga som kan komma att kräva större uppmärksamhet och koordinering tillsammans med Svensk Exportkredit.

8 Sverige och Indien – potential för samarbete

Indien har enorma behov inom ett stort antal områden och samtidigt potential för en fortsatt stark ekonomisk tillväxt som kommer att leda till ökande efterfrågan från den offentliga sektorn, statliga och privata företagskunder såväl som slutkonsumenter. Det står klart att Sverige gör rätt i att engagera sig i Indien, för att dela med sig av erfarenheter som kan påskynda utvecklingen inom områden där Indien står inför stora utmaningar och för att utforska affärsmöjligheter. För många av Indien prioriterade områden har Sverige god erfarenhet och kompetens inom offentlig sektor och näringsliv. I ambassadens främjandeplan finns prioriterade sektorer för det svenska främjandearbetet. Utöver dessa finns affärsmöjligheter inom en lång rad andra områden.

Svensk kunskap och teknologi kan bidra till att finna implementerbara lösningar på många av Indiens utmaningar och därmed förbättra livskvaliteten för miljontals människor. Samtidigt öppnar denna process upp kommersiella möjligheter för svenska företag som är intresserade och förberedda. Redan nu finns ungefär 135 svenska företag som i varierande grad är aktiva på den indiska marknaden, men många av de vi talat med under arbetet med den här rapporten menar att det finns så många möjligheter att många fler företag borde etablera sig i Indien.

För att stödja svenska företags export och investeringsverksamheter finns idag ett stödsystem som består av Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden), Utrikesdepartementets enhet för främjande och EU:s inre marknad, utlandsmyndigheter, i Indien finns Sveriges ambassad i New Delhi och ett generalkonsulat i Mumbai, dessutom finns honorärkonsulat i Kolkata och Chennai. Till detta kommer organisationer som har olika roller inom finansiering; Exportkreditnämnden (EKN), Svensk Exportkredit (SEK) och Regeringskansliets projektexportsekretariat (PES) samt Swedfund. Vidare finns andra organisationer som direkt eller indirekt bidrar till främjandearbetet, det kan vara andra aktörer inom Regeringskansliet som exempelvis Sekretariatet för Internationellt Miljötekniksamarbete eller myndigheter som exempelvis Energimyndigheten, Vinnova, Svenska Institutet, Tillväxtanalys och medlemsorganisationer som Svenska Handelskammaren i Indien, Sweden-India Business Council och Swecare.

De nämnda organisationerna har alla sitt eget uppdrag, men samarbetar i många fall för att få större genomslag.

Det bör dessutom nämnas att Indien är ett relationssamhälle och att det därför är mycket viktigt att etablera personliga kontakter för att samarbetet ska fungera så effektivt som möjligt. Vikten av att utveckla goda personliga relationer innebär samtidigt att det är mycket viktigt att agera långsiktigt. Det faktum att både Sverige och Indien kommer att ha genomfört parlamentsval under 2014 innebär att det finns ett gyllene tillfälle att fördjupa relationerna på politisk nivå. De kontakter som etableras på regerings- och tjänstemannanivå efter valet i Sverige har goda förutsättningar att bestå under de närmaste fyra åren. I Indien vann Bharatiya Janata Party (BJP) egen majoritet i parlamentsvalet under våren 2014 och avsaknaden av koalitionsregering innebär att det inte finns samma typ av osäkerhet när det gäller förmågan att leva upp till ingångna avtal.

9 Rekommendationer

Som avslutning följer här ett antal rekommendationer riktade, i första hand till Näringsdepartementet.

Det finns i grunden en positiv inställning i Indien till Sverige och svenska lösningar. Personliga kontakter är dock mycket viktiga och besök på minister- och statssekreterarnivå har stort signalvärde och bör därför prioriteras.

En strategi bör etableras som är baserad på Indiens, eller betydelsefulla indiska aktörers, behov. I takt med att Indiens kravbild utvecklas och blir tydligare blir det än mer betydelsefullt att erbjuda lösningar anpassade efter just Indiens behov – detta kan kräva samverkan mellan olika aktörer, offentliga såväl som privata. Stor samlad kompetens finns inom de ovan nämnda direkt eller indirekt exportstödjande organisationerna, samt vid de svenska företag som har verksamhet i Indien.

En prioritering på delstatsnivå kan vara till hjälp. Delstaternas behov ser olika ut beroende på geografiska, socioekonomiska och kulturella förutsättningar och vilka näringspolitiska prioriteringar de gjort. Delstaterna befinner sig också på olika ställen i utvecklingskurvan. Det är också uppenbart att delstaterna blir mer aktiva internationellt och konkurrerar med varandra om investeringar och samarbetsmöjligheter. En lyckad insats i en delstat kan också verka som referens och därmed förenkla påföljande arbete i andra delstater.

Formella avtal (MoU) har betydelse på nationell liksom delstatlig nivå.

De olika aktörerna inom det svenska exportfrämjandesystemet kommer att ha anledning att ytterligare stärka sitt samarbete och det kan vara en idé att ha ett gemensamt landspecifikt ramverk som indikerar svenska prioriteringar.

I främjandeinsatser kan det vara värdefullt att komplettera och stärka det kommersiella erbjudandet med andra viktiga aktiviteter; om exempelvis syftet är att marknadsföra svensk miljöteknik och öppna dörrar för företag inom detta fält, kan erbjudandet stärkas genom att utveckla forsknings- eller utbildningssamarbete inom samma område. Detta ger ett mer attraktivt ”paket” och kan även förbättra chanserna till en mer långsiktig relation med de indiska företagen och offentliga aktörerna.

Större affärer underlättas om det finns finansieringslösningar tillgängliga.

Tillväxtanalys, myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, är en gränsöverskridande organisation med 60 anställda. Huvudkontoret ligger i Östersund och vi har verksamhet i Stockholm, Brasilia, New Delhi, Peking, Tokyo och Washington D.C.

Tillväxtanalys ansvarar för tillväxtpolitiska utvärderingar, analyser och internationellt kontaktskapande och därigenom medverkar vi till:

- stärkt svensk konkurrenskraft och skapande av förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag
- utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft, hållbar tillväxt och hållbar regional utveckling

Utgångspunkten är att forma en politik där tillväxt och hållbar utveckling går hand i hand. Huvuduppdraget preciseras i instruktionen och i regleringsbrevet. Där framgår bland annat att myndigheten ska:

- arbeta med omvärldsbevakning och policyspaning och sprida kunskap om trender och tillväxtpolitik
- genomföra analyser och utvärderingar som bidrar till att riva tillväxthinder
- göra systemutvärderingar som underlättar prioritering och effektivisering av tillväxtpolitikens inriktning och utformning
- svara för produktion, utveckling och spridning av officiell statistik, fakta från databaser och tillgänglighetsanalyser
- tillhandahålla globala mötesplatser och främja internationellt kontaktskapande inom tillväxtpolitiken

Svar Direkt:

Här redovisar Tillväxtanalys de uppdrag myndigheten får i dialog med våra uppdragsgivare och som ska redovisas med kort varsel.

Övriga serier:

Rapportserien – Tillväxtanalys huvudsakliga kanal för publikationer.

Statistikserien – löpande statistikproduktion.

PM – metodresonemang, delrapporter och underlagsrapporter är exempel på publikationer i serien.